

Tilburg University

Ten geleide. Jacqueline Straubs droom en de Lage Landen

Moons, Jos

Published in:

J. Straub, 'Kick' de kerk uit haar coma

Publication date:

2019

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Moons, J. (2019). Ten geleide. Jacqueline Straubs droom en de Lage Landen. In *J. Straub, 'Kick' de kerk uit haar coma* (pp. 9-15). Berne Media / Uitgeverij Abdij van Berne.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Een nieuw Pinksteren. Dat wil zeggen: een kerk die blaakt van de aantrekkelijke, frisse levendigheid.

Zo'n kerk dat je denkt: wie wil daar nu niet bij horen? Daarvan droomt Jacqueline Straub, de schrijfster van het oorspronkelijk Duitstalige boek dat u in handen heeft. Ze is niet de eerste. Het was ook de droom van paus Johannes XXIII ten tijde van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Gelovigen vroeg hij erom te bidden; bisschoppen moesten daartoe beraadslagen.

Soms zien we al iets van die droom. Bijvoorbeeld in de vorm van de diaconale kerk, bij San Egidio of de zusters van Moeder Teresa. Of de oecumenisch bewogen kerk, zoals bij de broeders van Taizé of de Focolarebeweging. En de levendige, charismatische kerk van de Gemeenschap Emmanuel of de Katholieke Charismatische Vernieuwing. Of hartverwarmende priesters of pastoraal werkers.

Maar volgens Straub zijn we er nog lang niet. Om voor jonge mensen een aantrekkelijke optie te zijn, moet de kerk zich opener opstellen en beter reageren op de moderne tijd. Daar is haast bij. Er zijn nú hervormingen nodig. Voor het te laat is.

Het boek is een *cri de coeur*, een hartenkreet. Verdient die Duitse kreet het om ook gehoord te worden in de Lage Landen: Nederland, Vlaanderen? In de Rooms-Katholieke Kerk en in christelijke kerken in den

brede? De uitgever van deze vertaling, Berne Media, denkt in ieder geval van wel. In dit voorwoord zal ik het boek kaderen, in de hoop zo te helpen om Straubs pleidooi met vrucht te lezen. Het voorwoord als een soort leeswijzer.

Het probleem is helder

Straub start met de observatie dat voor Duitse jongeren de kerk weinig betekent, overigens tot haar spijt. Hetzelfde geldt voor Nederland en Vlaanderen, zij het met enige ongelijktijdigheid tussen noord en zuid, stad en dorp. Noord-Nederland kent nauwelijks gewoontechristendom meer, terwijl ‘beneden de grote rivieren’ en in Vlaanderen het cultuurchristendom nog na-ijlt, getuige bijvoorbeeld grote groepen communicantjes. En grote steden liggen qua ontkerkelijkheid vaak voor op kleine steden of dorpen, wat ook betekent dat in steden inmiddels regelmatig kerktoetreders te begroeten zijn. Maar de ‘zondag-door-het-jaar’-werkelijkheid is bijna overal hetzelfde: al decennia lang dalende aantallen kerkgangers, vrijwilligers, voorgangers en financiën. Alleen wat dat laatste betreft is de situatie in Duitsland vanwege de *Kirchensteuer* (kerkbelasting) aanmerkelijk anders.

Wetenschappelijk moet je dat nuanceren door te zeggen dat secularisatie een al langer durend proces is en dat het veel lagen heeft. Godsdienstsociologen wijzen bovendien op de enorme opleving van kerkelijkheid in de late negentiende en vroege twintigste eeuw; na de hausse kon een daling niet uitblijven. Het kan ook interessant zijn door middel van diepte-interviews nauwkeurig te kijken wat er precies omgaat in jonge mensen.

Voor dit boek volstaat de eerste waarneming. Er wordt weinig geloofd in kerkelijk verband. Er is sprake van vergrijzing. Er zijn weinig jongeren en gezinnen.

Evangeliseren

Waar de situatie helder is, verschillen de duidingen. Volgens een eerste benadering draait het om evangelisatie. Een gebrek daaraan is de oorzaak van het probleem; herstel daarvan is de weg vooruit. Vandaar het woord ‘nieuwe evangelisatie’, waar trouwens paus Johannes Paulus II graag over sprak.

In de nieuwe evangelisatie draait het om geloofsbeleving, gemeenschap en geloofskennis. Voor een deel gaat het om kennis. Denk hierbij aan wat bisschop De Korte de ‘gelovige sprakeloosheid’ noemt: gelovigen en ongelovigen weten weinig over geloof, ook niet waarom men tegen zou willen zijn. Daarnaast gaat het om geloofsbeleving, gebed en gemeenschap. Dat zie je goed terug op de Wereldjongerendagen, die typisch een mix bieden van catechese (meestal door bisschoppen), met goede muziek omlijste vieringen en momenten van stilte en aanbidding met biechtgelegenheid. Plus een spectaculaire avondwake en eucharistieviering met de paus en honderdduizenden jonge geloofsgenoten. In de protestante wereld is de EO-Jongerendag een voorbeeld van zo’n mix van samen vieren, bidden en leren.

Dichter bij huis vindt dit recept navolging in bijvoorbeeld lokale jongerengroepen, bisdommelijke jongerendagen, vormingsweekenden (met name als de nieuwe bewegingen meewerken) en ook de Alpha-cursus. James Mallons veelgelezen boek *Als God renoveert. De*

parochie van onderhoud naar bloei (Adveniat/Halewijn, 2019) sluit aan bij deze benadering. Soms is er ook aandacht voor het diaconale aspect, bijvoorbeeld in zogenaamde M25-groepen (naar Matteüs 25).

Kerkelijke bekering

Een tweede benadering thematiseert wat in de eerste benadering niet aan bod kwam: de kerk zelf. Omdat de kerk zelf soms geloof in de weg staat, pleit deze benadering voor een soort nieuwe evangelisatie van de kerk zelf. De kerk – het instituut en de geloofsgemeenschap – moet ernstiger de tekens van de tijd onderscheiden, meer open staan voor kritische stemmen en nederiger het evangelie als norm aanvaarden. Kortom, voor het gedroomde nieuwe Pinksteren is het nodig dat de kerk verandert, of met een geladen woord, zich bekeert.

Dat is niet helemaal nieuw. Ten tijde van het Tweede Vaticaans Concilie bekeerde de kerk zich tot de oecumene (die daarvoor verboden terrein was). Of denk aan de verwijdering van de tiara uit het pauselijke wapen door paus Benedictus XVI. Nogal eens verlopen dit soort bekeringen moeizaam. In de jaren zeventig van de vorige eeuw bekeerde aartsbisschop Oscar Romero zich tot de armen in zijn land, een bekering die hij moest bekopen met de dood. Romero – sinds kort heilig verklaard – staat symbool voor de bevrijdings-theologische inzet van vele anderen voor de armen. Maar dat soort inzet, ook die van Romero, vond lang weinig begrip in het Vaticaan. Een ander scherp voorbeeld is paus Franciscus' herhaalde klacht over kerkelijke gebreken als klerikalisme, regelzucht en starheid. In al deze voor-

beelden verandert er wat – of wordt dat verhoopt – met als doel een aantrekkelijker kerk die geloofwaardiger het evangelie verkondigt.

Waar staat Straub?

Dit boek van Jacqueline Straub valt onder de tweede benadering. Het gaat Straub niet om individuele, maar kerkelijke evangelisatie. De gelovige inzet van haar verhaal mogen we daarbij niet uit het oog verliezen. Ze spreekt bijvoorbeeld bijna in één adem positief over de rozenkrans, waar ze de kracht van ontdekte, en kritisch over kerkelijk spreken over seksualiteit, dat geen raakvlak heeft met de wereld van jongeren (hoofdstuk 4); of ze zegt net zo gemakkelijk dat het in de kerk meer over God moet gaan als dat vrouwen tot priester gewijd moeten kunnen worden (hoofdstuk 8).

Niet alleen om die laatste stelling heeft het boek iets controversieels, óók om haar visie op de crisis in het algemeen. Bisschoppen en ‘trouwe gelovigen’ hebben meestal een voorkeur voor de eerste benadering, die immers weinig kritische vragen stelt. Zo eigentijds en modern als de vormgeving van de nieuwe evangelisatie is – denk aan *worship*-muziek of het *event*-karakter van de Wereldjongerendagen – zo klassiek is de inhoud. De beoogde verandering vindt plaats bij de gelovigen, niet op het niveau van het instituut en de geloofsgemeenschap.

Daarom is de visie van Straub de moeite van het lezen waard. Ze spreekt vrijmoedig en zegt wat ze denkt. Zoveel gebeurt dat niet in de kerk. Over allerlei onderwerpen hangt een soort taboe. (Het lijkt trouwens ook taboe om dat te zeggen.) Homoseksualiteit, seksuele

ethiek, intercommunie, liturgische regels, wijding van de vrouw, celibaat: je mag het er alleen over hebben als je de 'goede' dingen zegt. Straub laat zich niet ringeloren. (Overigens gaat haar kritiek niet alleen over 'hot issues' maar ook over bijvoorbeeld slechte preken.) Het zal sommigen storen. Alleen wie eerst luistert voor hij of zij spreekt, en wie dat lang genoeg doet, kan horen wat er aan waarheid zit in Straubs pleidooi. Waar God tot ons probeert door te dringen.

Het is trouwens wel een beetje een wild boek. Onrustig, snel, niet altijd genuanceerd in z'n interpretaties. Of moet je zeggen: het boek leeft? In ieder geval vonkt het vuur flink in de schrijver. Het had misschien rustiger geschreven mogen zijn, zodat de stijl niet afleidt van de inhoud en geen excuus zou zijn om het boek vermoeid terzijde te leggen. Het had misschien ook duidelijker mogen zijn dat hervormingen nauwelijks helpen als louter de ene regel door de andere wordt vervangen; we behoeven een andere manier van doen, een andere cultuur. Waarin trouwens de eerste soort evangelisatie onmisbaar blijft.

Tot slot

Straub droomt van een nieuwe kerk, een nieuw Pinksteren. Daartoe moet volgens haar de zaak flink op de schop. Wie vreest wat er dan overblijft, waar we houvast hebben, wijs ik graag op de openingszin van concilietekst over de kerk *Lumen gentium*. Daar wordt gesteld dat niet de kerk het licht van de volken is, maar Christus. En dus kan alles wat met kerk te maken heeft rustig veranderen zolang het licht van Christus maar

blijft. Of liever nog, groeit. Daarom kunnen we onbevreesd luisteren naar hoe Straub denkt dat dat licht rijkelijker kan stralen.

Dr. Jos Moons SJ

Jos Moons werkt als pastor in de Universitaire Parochie van de KU Leuven, doceert daar ook theologie, en is postdoc onderzoeker aan de Universiteit van Tilburg. Hij publiceerde 'De kunst van geestelijke begeleiding. Een praktijkboek in ignatiaans perspectief' (Berne Media/Averbode, 2019).